

Fulls de la **R**evista



Il·lustracions de Clara Bacquelaine

Uns quants dubtes pendents sobre cançons tradicionals

Josep Viader i Moliné

En el camp de la cançó tradicional catalana sovint hi trobem coses ben interessants que ens omplen de dubtes i a voltes acabem sense treure'n la solució.

Bé, és veritat que la transmissió oral de les melodies populars, que solament més tard passaren a ser transcrits i impreses, ha fet que no totes les versions que ens han arribat reproduïxin exactament i fidelment el fet musical i fins i tot el text aplicat.

Malgrat això, en la majoria dels casos trobem unes característiques comunes que ens ajuden a classificar una cançó com a catalana estricta o de les contrades veïnes que amb nosaltres tenen o han tingut alguna relació social i cultural.



Un dels començaments més interessants melòdicament és, sens dubte, el de «Muntanyes regalades» en les seves bellíssimes sis primeres notes: do-mi-sol-si-do-la-sol... No l'he vist reproduït a cap altra cançó de les nostres contradades, i fins ben poques vegades en la música culta. Admiro el virtuosisme del cantor popular que afinés degudament aquest arpeggi tan bell que ens enlaïra vers els cims del Canigó...

El regust d'arrels gregorianes que respiren moltes de les melodies tradicionals fa que hagi prosperat la seva versió escrita en el que ara en diem tonalitats en mode menor. Això ens porta a un joc ben variat de tipus d'escala en la grafia actual: naturals, melòdiques i harmòniques. Si cantem alguna vegada l'escala de RE menor amb totes les notes naturals hi percebrem, sens dubte, un regust d'antiguitat que ens deleix. Idènticament succeeix si busquem la mateixa gamma usant el SI bemoll. Amb aquests dos tipus hi trobarem la gran majoria de les nostres melodies.

No passa així amb les que usen (harmòniques) el SI bemoll i el DO diesi. Aquest DO diesi (sensible), sobrevingut en època més propera a nosaltres, ens fa sospitar de la seva originalitat cantada o escrita. La sèrie melòdica de RE a RE amb la segona augmentada entre el SI bemoll i el DO diesi ens transporta a músiques forasteres pròpies del sud del mar Ilatí. Gairebé sempre hi trobem una barrera entre el SI i el DO que eviten aquest interval «oriental», restant així l'àmbit melòdic entre el DO diesi i el SI bemoll sense relació immediata entre ells. Pràcticament es tracta de la quinta RE-LA ampliada per baix amb la sensible, i per dalt amb la sisena (SI bemoll).

Tot això ve a to si ho apliquem a una cançó tradicional, popular i estimadíssima de tots els catalans que l'hem escoltat interpretada pel Mestre Pau Casals i pels orfeons i cors més prestigiosos de la nostra terra: «El cant dels ocells».

Ja a la segona línia del text la música juga amb aquestes perilloses notes, però encara ordenadament, del DO diesi al LA sense passar pel SI, o del SI bemoll al DO natural si convé. Però és a la tercera línia quan es presenta el temut interval: «en la nit més ditxo...sa». He buscat molt i no he trobat cap més cançó amb aquestes característiques. Podria pensar-se en una transcripció inicial equivocada, o en una variació virtuosista d'algun cantaire popular, o bé... Qui sap! El cas és que existeixen cançons gairebé idèntiques sense aquest famós DO diesi, com ara «Els contrabandistes», i àdhuc altres versions del mateix text.

Crec que ara seria una falta greu pretendre de corregir allò que el poble i els millors artistes han acceptat així, però he volgut dir que cada vegada que l'escolto, a més d'emocionar-me per la seva bellesa i encertada interpretació, em fa venir una sensació d'intranquil·litat que em condiciona el goig experimentat.

Un altre cas dubtós se'm presenta en fer cantar «En Pere Gallarí», que Amades defineix com a recollida a la Catalunya Nord. El text ens conta com en Pere puja dalt d'un arbre per «veure el Francolí». A aquelles contradades no hi ha cap riu ni riera amb aquest nom, encara que sí existeix a les terres tarragonines, i no m'explico com des de dalt d'un arbre pirinenc es pogués veure el famós encara que petit riu. Mogut per aquesta curiositat hi he pensat moltes vegades, arribant a la conclusió que el text original devia ser així: «Se'n puja dalt d'un arbre, per heure un francolí, les branques eren guerxes i en va tornar, tombó». Així sí que lliga tot; vol agafar (heure) un ocellet (francolí) i la branca no l'aguanta i cau. Pobre Pere...!

Estic segur que no faltaran filòlegs i folkloristes que puguin assessorar-me millor. Gràcies per endavant.

